

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ก้าวไปสู่ความเป็นประชาคม และจะเห็นได้ชัดที่สุดก็คือการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแต่ละชาติจำเป็นต้องเตรียมการในหลายๆ ด้าน เพื่อก้าวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็วในทุกด้านทั้งความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของทุกคน (จักรี ต้นเชื้อ, 2555 ; จุมพจน์ เชื้อสาย, 2550 ; ชัชวาลิต สรวารี, 2550 ; วัชรภรณ์ ทีสุกะ, 2557 ; อรรรณิ ไชยปัญญา, 2556)

จากกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคโลกาภิวัตน์ ทำให้มีความจำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลทุกระดับให้มีความสำนึกต่อบทบาทและภารกิจต่างๆ ที่มีต่อสังคมมากขึ้น (ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, 2549, หน้า 3) พันธกิจเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรทั้งทักษะ ทักษะคิด และสมรรถนะ เป็นพันธกิจสำคัญประการแรกที่จะต้องพัฒนา เพราะบุคลากรถือเป็นทรัพยากรการบริหารที่สำคัญที่สุด เป็นสิ่งมีชีวิต มีจิตใจ มีอารมณ์ มีสติปัญญาและมีความรู้สึก (ศุภชัย อาเซียนศึกษามหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์, 2550, ออนไลน์) บุคคลสามารถสร้างคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มได้โดยการเรียนรู้เพิ่มพูนทักษะทางด้านความคิดและการกระทำ ก่อให้เกิดการยอมรับนับถือจากผู้คนในสังคม ซึ่งหากมีคุณลักษณะที่ดีหลายประการประกอบกันเข้าก็จะเกิดภาวะผู้นำขึ้นในตัวบุคคลนั้น ภาวะผู้นำหรือความสามารถในการนำเป็นคำที่มีความหมายในทางบวก เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าหากมีการกล่าวถึงบุคคลใดว่ามีภาวะผู้นำแสดงว่าบุคคลนั้นได้รับการยอมรับเชื่อถือจากผู้คนในสังคม ภาวะผู้นำเป็นเรื่องของนามธรรมตรวจวัดไม่ได้ ไม่อาจทราบได้ว่าผู้มีภาวะผู้นำที่ดีนั้นต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะ ไม่ว่าจะจะเป็นความซื่อสัตย์

ความกล้าหาญ ความเสียสละหรืออื่นใด รวมทั้งแต่ละคุณลักษณะจะต้องมีจำนวนเท่าใด หากแต่เมื่อรวมๆ กันแล้วทำให้บุคคลผู้นั้นได้รับการยอมรับนับถือ มีอิทธิพลเหนือจิตใจผู้อื่นและทำให้บุคคลอื่นพร้อมให้ความร่วมมือในการปฏิบัติภารกิจเพื่อส่วนรวมให้สำเร็จ เป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสรับรู้จากผู้เกี่ยวข้องได้ว่าบุคคลใดมีภาวะผู้นำอยู่ในตนเองหรือไม่ มากน้อยเพียงใด

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 22 ได้บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถ เรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” ดังนั้น ภาวะผู้นำ หรือลักษณะความเป็นผู้นำเป็นสิ่งที่พัฒนาได้จากการจัดการศึกษาที่มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดหลักดังกล่าว ทั้งนี้ การได้รับการฝึกฝนทักษะความเป็นผู้นำจะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจในตนเอง มีความมั่นคงในอารมณ์ เข้าใจถึงบทบาทของตนเองและผู้อื่น

ผู้นำมีความสำคัญต่อสังคม การบริหารองค์การจำเป็นต้องขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ จินตนาการและความรับผิดชอบของผู้นำ (Drucker, 2008, p. 272) แม้ว่าภาวะผู้นำจะทำให้เกิดความแตกต่างในการปฏิบัติขององค์การ แต่ปัจจุบันภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ขาดแคลนมากในเกือบทุกองค์การ (Alkin, 1992, pp. 717 – 718) ผู้บริหารในองค์การทุกระดับถูกตำหนิว่าขาดภาวะผู้นำและไม่รับผิดชอบต่อในฐานะผู้นำ (Hall and Norris, 1993, pp. 35–36) ในระบบการศึกษาถ้าผู้เรียนได้รับการพัฒนาฝึกฝนทักษะความเป็นผู้นำตั้งแต่วัยเด็กแล้ว จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการงานต่างๆ ในฐานะผู้นำได้โดยใช้การตัดสินใจ ใช้อิทธิพลสร้างความสัมพันธ์หรือแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร (รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2551, หน้า 25) ผู้นำที่ต้องการในอนาคตควรมีลักษณะเป็นผู้เสียสละ มุ่งสร้างผลประโยชน์แก่ส่วนรวมมีความซื่อสัตย์ มีวิสัยทัศน์ มีความรับผิดชอบ มีความอดทนและมีคุณธรรมจริยธรรมสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณลักษณะผู้นำไทยด้านความเสียสละ ความมีจิตใจเอื้อเฟื้อ ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบต่อภาระกระทำของตนเองและการกล้าตัดสินใจ (จิมมี่ ทองพิมพ์, 2552, หน้า 6) ในปัจจุบันพบว่า เยาวชนไทยที่มีคุณลักษณะดังกล่าวมีน้อยมาก

เยาวชนมีปัญหามากมาย อาทิ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนเวลาอันควร การตั้งครรภ์นอกสมรส การใช้ความรุนแรง การถูกทำร้าย และการประสบอุบัติเหตุมีสถิติสูงขึ้นอย่างน่าตกใจ (จรรยาพร ธรณินทร์, 2546, หน้า 4) วิกฤติเด็กและเยาวชนขาดภาวะผู้นำกำลังเป็นปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เด็กและเยาวชนจำนวนมากขาดมุมมองความเข้าใจในความหมายที่แท้จริงของการเป็น “ผู้นำ” ขาดวุฒิภาวะและทักษะในการเป็นผู้นำ ใช้ชีวิตไปตามกระแสค่านิยมสังคม ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นในเรื่องที่ต่างจากคนส่วนใหญ่ ไม่กล้ายืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ขาดการมีส่วนร่วมในสังคม เช่น การแสดงออกและการเสนอความคิดเห็นต่อปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมในประเทศ ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว “ภาวะผู้นำ” นับเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต ทั้งชีวิตส่วนตัว ครอบครัวยุติธรรม (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2550, ออนไลน์) สังคมไทยต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีภาวะผู้นำเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการนำทิศทางและพัฒนาประเทศ นอกจากนั้นยังได้กล่าวถึงเด็กและวัยรุ่นไทยว่า มีเด็กจำนวนมากไม่มีความปรารถนาที่จะเป็นผู้นำ และไม่มีภาวะความเป็นผู้นำเนื่องด้วยสาเหตุที่เด็กและวัยรุ่นไทยอยู่ภายใต้สังคมที่เคยชินกับการเป็นผู้ตามมากกว่าผู้นำ การไม่กล้าแสดงความคิดเห็นโดยเฉพาะในประเด็นที่แตกต่างจากคนอื่นเพราะกลัวเป็นแกะดำ สภาพครอบครัวไทยจำนวนมากที่เลี้ยงลูกแบบประคบประหงมและตามใจจนโต รวมถึงระบบการศึกษาไทยที่ครูจำนวนมากสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง เด็กต้องคิดตามกรอบที่กำหนด หากคิดแตกต่างจะได้เกรดไม่ดีและไม่เป็นที่รักของครู รวมถึงระบบการศึกษาไทยไม่ให้ความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีภาวะผู้นำเท่าที่ควร

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาเปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นแหล่งพัฒนานักเรียนในถิ่นทุรกันดาร นักเรียนเหล่านี้มีฐานะยากจนและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ซึ่งมีผลต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำนักเรียน สอดคล้องกับจุมพล หนีมพานิช (2547, หน้า 31) ได้กล่าวถึงทฤษฎีลักษณะผู้นำเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม (Social Background) สรุปได้ว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมสูงเป็นข้อดีหรือเป็นข้อที่มีประโยชน์ในการนำไปสู่สถานภาพการเป็นผู้นำมากกว่าบุคคลที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจสังคมที่ต่ำ ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาคือการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ได้บัญญัติไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม มีความเป็นผู้นำ ดังนั้น ฝ่ายกิจกรรมนักเรียนจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนานักเรียน กล่าวคือ ในเชิงวิชาการนักเรียนสามารถเรียนรู้และศึกษาได้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียน ส่วนเรื่องประสบการณ์ชีวิตและจิตสำนึกที่ดีที่นักเรียนสมควรจะมีนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างและอาศัยประสบการณ์นอกชั้นเรียนร่วมด้วยโดยผ่านกิจกรรมนักเรียน

กิจกรรมนักเรียนจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียน ช่วยเสริมเติมเต็มให้นักเรียนเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ มีวิจารณญาณ มีสุขภาพที่ดี และเป็นกิจกรรมที่มีประโยชน์ วิธีการดำเนินงานผ่านกิจกรรมสถานักเรียน ในการพัฒนานักเรียนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นคนที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การจัดกิจกรรมที่ถูกต้องและเหมาะสมจะช่วยพัฒนานักเรียนทั้งในด้านแนวความคิด เจตคติ พฤติกรรม ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ลดปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ภายในโรงเรียน คณะกรรมการสถานักเรียนมีบทบาทสำคัญที่จะพัฒนาผลักดัน ตลอดจนจัดทำกิจกรรมด้านต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามการเข้ามาดำรงตำแหน่งของผู้นำกิจกรรมส่วนหนึ่งยังขาดทักษะ ประสบการณ์ทางการบริหาร และมีโลกทัศน์ที่ไม่กว้างไกล และปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่พบ คือ การมีผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมไม่ได้ผลเท่าที่ควร ขาดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลและไม่บรรลุเป้าหมายที่คาดหวังไว้

เมื่อต้องการทราบว่าการดำเนินการใดๆ บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ จำเป็นต้องมีเครื่องมือวัดเพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินงาน ณ เวลานั้น เครื่องมือนี้ก็คือ ตัวบ่งชี้ (Indicators) (Blank, 1993 ; Johnstone, 1981 ; Burstein, Oakes, and Guiton, 1992 ; Nardo, et al, 2005 อ้างใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2551, หน้า 8-15) ดังนั้น หากนำตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนหรือสร้างเกณฑ์ประเมินภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาตามภารกิจของฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น เรียนขยายโอกาสศึกษาเป็นสถานศึกษาที่ให้บริการ การศึกษากับนักเรียนในเขตพื้นที่บริการทางการศึกษา ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาค ส่วนสร้างโอกาสแก่นักเรียน ในส่วนขององค์การสภานักเรียนเอง ก็ต้องสามารถจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนอันเป็นหัวใจหลักของการศึกษา ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ ของคณะกรรมการสภานักเรียน ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จึงมีความสำคัญ และจำเป็นสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินกระบวนการดำเนินงานและติดตามผล การปฏิบัติงานขององค์การสภานักเรียนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงาน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสภานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นแนวทางในการ พัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนในด้านแนวความคิด เจตคติ พฤติกรรม ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ตลอดจนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ได้อย่างมี ประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

คำถามการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของ คณะกรรมการสภานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือควรเป็นอย่างไร
2. โมเดลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของ คณะกรรมการสภานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อทดสอบความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สมมติฐานการวิจัย

ความสัมพันธ์ของโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการวิจัยครั้งนี้มีประโยชน์ ดังนี้

1. ด้านวิชาการ
 - 1.1 ตัวบ่งชี้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับสภาพและบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้รับผิดชอบงานสถานักเรียนสามารถนำไปใช้วัดระดับภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนได้
 - 1.2 ตัวบ่งชี้ที่ได้สามารถนำไปใช้ในการสร้างเกณฑ์การประเมินหรือเป็นแนวทางในการฝึกอบรมนักเรียนที่ได้รับการเลือกตั้งให้เป็นคณะกรรมการสถานักเรียน ซึ่งจะส่งผลไปสู่การปฏิบัติหน้าที่ให้มีคุณภาพได้

2. ด้านการนำไปประยุกต์ใช้

2.1 หน่วยงานอื่นทางการศึกษาที่มีสภาพและบริบทใกล้เคียงกันสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในฝ่ายกิจการนักเรียนต่อไปได้

2.2 หน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคณะกรรมการสถานักเรียน สามารถประยุกต์ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำคณะกรรมการสถานักเรียน เพื่อจัดทำเป็นเนื้อหาการฝึกอบรมบรรจุไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมได้

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำหรับการกำหนดองค์ประกอบภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน จำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อยภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนในระยะที่ 1 ของการวิจัย จำนวน 7 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด ดังนี้

1.1.1 นักวิชาการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านหลักการบริหารการศึกษา วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก จำนวน 1 คน

1.1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายกิจการนักเรียน วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาเอก จำนวน 2 คน

1.1.3 ครูที่ปรึกษากิจการณสถานักเรียนที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน

1.1.4 ประธานสถานักเรียน โรงเรียนที่ได้รับรางวัลโรงเรียนต้นแบบสถานักเรียนระดับเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 2 คน

1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สำหรับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ในระยะที่ 2 โดยใช้เทคนิคเดลฟายปรับปรุง จำนวน 21 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติที่กำหนด ดังนี้

1.2.1 นักวิชาการ วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท มีตำแหน่งทางวิชาการไม่ต่ำกว่าผู้ช่วยศาสตราจารย์ และมีประสบการณ์ด้านการบริหาร ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน

1.2.2 ผู้อำนวยการโรงเรียน วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษาหรือการบริหารและพัฒนาการศึกษาหรือสาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา ประสบการณ์ด้านการบริหาร ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 7 คน

1.2.3 รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายกิจกรรมนักเรียน วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษาหรือการบริหารและพัฒนาการศึกษาหรือสาขาภาวะผู้นำทางการบริหารการศึกษา และมีประสบการณ์ด้านการบริหารฝ่ายกิจกรรมนักเรียน ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 6 คน

1.2.4 ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีประสบการณ์การบริหาร ไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 5 คน

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับตรวจสอบความสอดคล้องของตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ในระยะที่ 3 ดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน ฝ่ายกิจกรรมนักเรียนหรือครูที่ปรึกษาองค์การสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปีการศึกษา 2558 จำนวน 6,482 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนฝ่ายกิจกรรมนักเรียนหรือครูที่ปรึกษาองค์การสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปีการศึกษา 2558 จำนวน 648 คน

การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างในการวิเคราะห์หองค์ประกอบ ใช้วิธีการประมาณค่าพารามิเตอร์ไลค์ลิฮูดสูงสุด (Maximum Likelihood : ML) ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดใหญ่เพราะถ้าใช้กลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดต่ำกว่า 100 หน่วย จะพบว่าโอกาสปฏิเสธสมมติฐานในการทดสอบ ไค-สแควร์ (Chi-Square) มาก เพราะค่าไค-สแควร์ มีแนวโน้มที่จะมีค่าสูง ประกอบกับ Bollen (1989) เสนอแนะว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรพิจารณาควบคู่กับจำนวนพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า และ Comrey และ Lee (1992) อ้างถึงใน กัลยา วานิชย์บัญชา, 2551) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการวิเคราะห์หองค์ประกอบว่า ควรใช้ขนาดตัวอย่าง 600 คน ความเหมาะสมของการวิเคราะห์ ดีที่สุด ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 648 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

(Multi-Stage Random Sampling) (วาริ พึ่งสวัสดิ์, 2551, หน้า 205) โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาของ การวิจัยโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำคณะกรรมการสถานักเรียน ได้องค์ประกอบหลัก และองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1.1 องค์ประกอบหลัก จำนวน 5 องค์ประกอบ มีดังนี้

- 1) การประสานความร่วมมือ
- 2) ความรับผิดชอบ
- 3) ความเชื่อมั่นในตนเอง
- 4) ความสามารถในการตัดสินใจ
- 5) ความเป็นพลเมืองดี

1.2 องค์ประกอบย่อยของแต่ละองค์ประกอบหลัก มีดังนี้

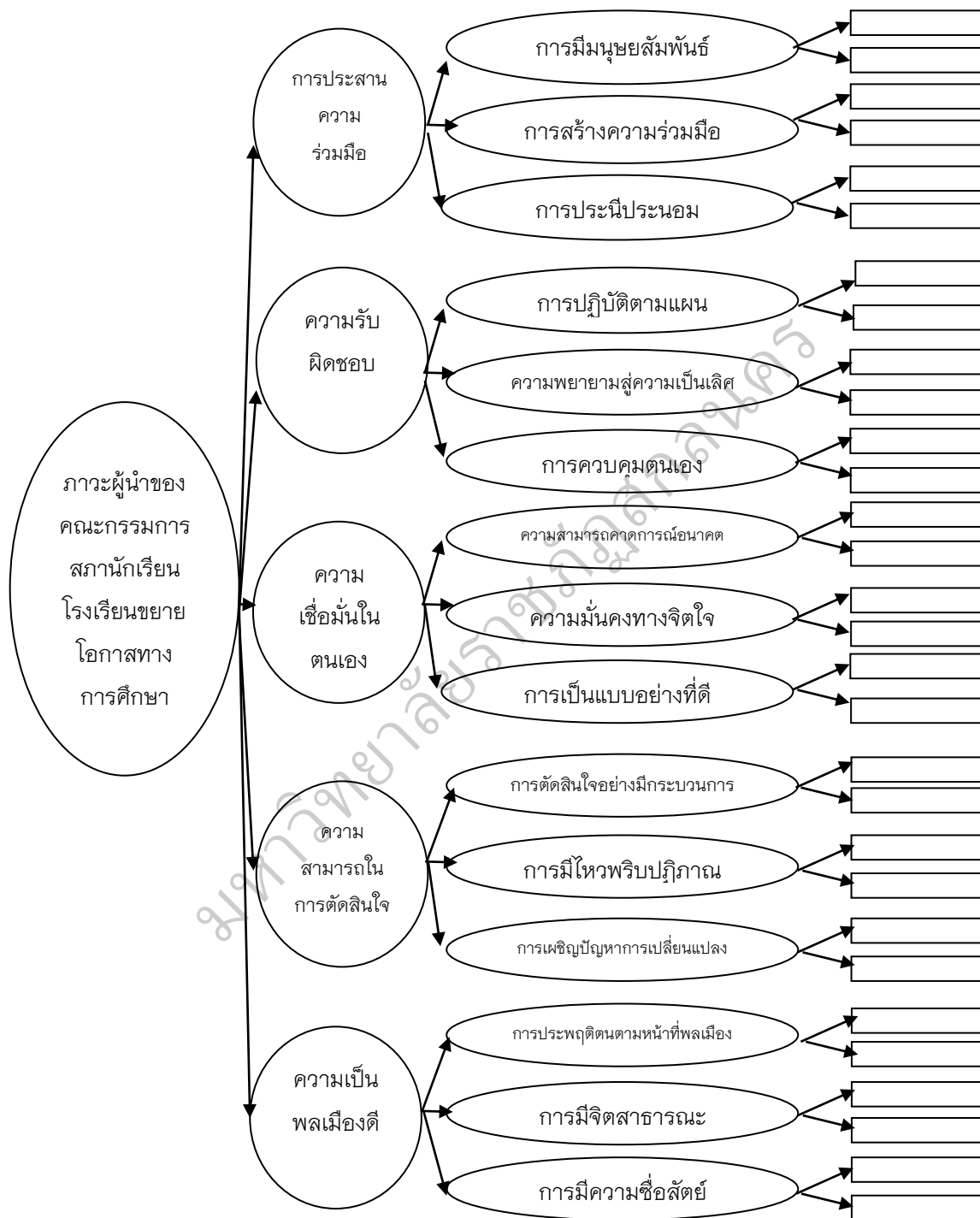
- 1) องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ด้านการประสานความร่วมมือ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การมีมนุษยสัมพันธ์ (2) การสร้างความร่วมมือ (3) การประนีประนอม
- 2) องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ด้านความรับผิดชอบ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การปฏิบัติตามแผน (2) ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ (3) การควบคุมตนเอง
- 3) องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) ความสามารถคาดการณ์อนาคต (2) ความมั่นคงทางจิตใจ (3) การเป็นแบบอย่างที่ดี
- 4) องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ด้านความสามารถในการตัดสินใจ ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ (2) การมีไหวพริบปฏิภาณ (3) การเผชิญปัญหาการเปลี่ยนแปลง
- 5) องค์ประกอบหลักภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ด้านความเป็นพลเมืองดี ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) การประพฤติตนตามหน้าที่พลเมือง (2) การมีความซื่อสัตย์ (3) การมีจิตสาธารณะ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้ศึกษานิยาม หลักการ แนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัย แล้วนำมาสังเคราะห์เพื่อกำหนดองค์ประกอบ หลัก องค์ประกอบย่อย ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ดังนี้

ไพศาล จันทรภักดี (2548), วราพร จอมคำสิงห์ (2549), เสถียร แป้นเหลือ (2550), สำนักพัฒนากิจการนักเรียน (2551), สายฝน วังสระ (2552), จักรี ต้นเชื้อ (2555), วารินทร์ เขตธานี (2553), สุเวช กลัปศรี (2556), Duncan (2000), Macneil (2000) จากการสังเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้จัดกลุ่มองค์ประกอบที่มีสาระคล้ายกันไว้ด้วยกันซึ่งครอบคลุมภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน ได้ 5 องค์ประกอบหลัก 15 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การประสานความร่วมมือ 2) ความรับผิดชอบ 3) ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง 4) ความสามารถในการตัดสินใจ และ 5) ความเป็นพลเมืองดี แสดงเป็น กรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังภาพประกอบ 1

ประเด็นที่ศึกษา องค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย ตัวบ่งชี้

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการ สภานักเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถูกต้องตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ หมายถึง สิ่งที่เป็นข้อมูลเพื่อนำมาวัดหรือชี้ให้เห็นถึงสภาพการณ์ของสิ่งที่กำลังศึกษาในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นค่าที่สังเกตได้ทั้งเชิงปริมาณหรือคุณภาพที่บอกความหมายหรือสภาพที่ต้องการศึกษาเป็นองค์รวมอย่างกว้าง ๆ โดยอาจมีเงื่อนไขของเวลาหรือสถานที่กำกับ

2. ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน หมายถึง พฤติกรรมของกรรมการสถานักเรียนคนใดคนหนึ่งพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำ ผลักดัน ให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่น มีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่าง ๆ ตามต้องการ โดยมีความสำเร็จของกลุ่ม หรือองค์กรเป็นเป้าหมาย ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียนประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก ดังนี้

2.1 การประสานความร่วมมือ หมายถึง ความสามารถของคณะกรรมการสถานักเรียนในการกล้าเผชิญกับสถานการณ์ การรวมพลังและแสวงหาความร่วมมือจากผู้ร่วมงาน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการประนีประนอมเพื่อลดการต่อต้านในสถานการณ์ที่ขัดแย้งกัน มีทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน สามารถเผชิญปัญหาและกระตุ้นให้มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้ร่วมงาน ประกอบไปด้วยองค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1.1 การมีมนุษยสัมพันธ์ หมายถึง พฤติกรรมของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึงการมองโลกในแง่ดี มีเมตตากรุณา ให้เกียรติผู้อื่น มีความยุติธรรม และมีความสุขภาพ เพื่อจูงใจ ประสานความต้องการ สร้างความสัมพันธ์และบรรยากาศทำงานที่ดี ส่งผลให้การดำเนินงานนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.1.2 การสร้างความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึง ความไว้วางใจ ตระหนักถึงคุณค่าของความสำคัญของการร่วมมือ สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน เพื่อมุ่งมั่นสู่การบรรลุเป้าหมายที่สร้างร่วมกัน

2.1.3 ความประนีประนอม หมายถึง พฤติกรรมของ

คณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึง ความใจกว้าง รักความสงบ ผ่อนหนักเป็นเบา เห็นความสงบสุขและความสำเร็จขององค์กรเป็นสำคัญ

2.2 ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมของคณะกรรมการสภา

นักเรียนที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ จดจ่อตั้งใจ มุ่งมั่นต่อหน้าที่การงาน การศึกษาเล่าเรียน และการเป็นอยู่ของตนเอง และผู้อยู่ในความดูแล ตลอดจนสังคม อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมายในเวลาที่กำหนด ยอมรับผลการกระทำทั้งผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้น รวมทั้งปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น ประกอบไปด้วย องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.2.1 การปฏิบัติตามแผน หมายถึง พฤติกรรมการ

แสดงออกของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึง การนำแผนที่สร้างขึ้นไปสู่ การปฏิบัติจริง โดยกำหนดเป้าหมาย แผนและกิจกรรมต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในองค์กร เพื่อให้แผนที่สร้างขึ้นบรรลุผลสำเร็จและต้องมีการตรวจสอบติดตามผล

2.2.2 ความพยายามสู่ความเป็นเลิศ หมายถึง พฤติกรรมการ

แสดงออกของคณะกรรมการสถานักเรียนที่พยายามแสวงหาและพัฒนาวิธีการทำงานให้ดีขึ้น อยู่เสมอ ทำงานด้วยความขยัน ความระมัดระวัง มีความพร้อมและไม่ยอมแพ้ต่อปัญหา หรืออุปสรรค

2.2.3 การควบคุมตัวเอง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของ

คณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงถึงความพอใจในสิ่งที่ตนเลือกหรือสิ่งที่ตนมี ไม่หวังแต่จะเอาชนะเพียงฝ่ายเดียว ไม่เป็นผู้พยายาทหาสาเหตุร้ายหรือมีการแสดงออกถึงการเป็นผู้ชี้ขาดหรือแสดงออกถึงความละโมภอยากได้จนเกินไป

2.3 ความเชื่อมั่นในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง

การมีศักยภาพในการหลอมรวมความสามารถ การมองภาพและตัดสินใจในทางเลือกที่เป็นไปได้ก่อนจะดำเนินการ การมองอดีต ปัจจุบันและอนาคตที่รอบด้าน มองความหลากหลาย ความเปลี่ยนแปลง และความสำเร็จ สามารถมองเห็นความเป็นไปได้หลายแง่มุมและสร้างทางเลือกที่เหมาะสม วางแผนการใช้ทางเลือกนั้นอย่างเหมาะสม

2.3.1 ความสามารถคาดการณ์อนาคต หมายถึง พฤติกรรม

การแสดงออกของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงถึงการเป็นผู้มีความรู้ความสามารถในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยมีมุมมอง จินตนาการและภาพวาดอนาคตที่สร้างสรรค์ และมีการตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ต่างๆ ได้ดี

2.3.2 ความมั่นใจในตนเอง หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก

ของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึงการเป็นคนมั่นใจในความสามารถของตนเอง คิดทางบวก และ มีความคิดเป็นของตนเอง

2.3.3 การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก

ของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึงการประพฤติปฏิบัติตนตามมาตรฐานคุณธรรมและจริยธรรม มีความซื่อสัตย์และยึดมั่นสิ่งที่ถูกต้องในการทำงาน สร้างศรัทธาโดยเป็นแบบอย่างที่ดี มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีความเพียรพยายามและมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน มีจิตสาธารณะในด้านการบริการพร้อมปรับปรุงพัฒนาการบริการให้เกิดความประทับใจ และเป็นที่ปรึกษาแก่ผู้อื่น

2.4 ความสามารถในการตัดสินใจ หมายถึง พฤติกรรมที่

แสดงออกถึงความสามารถในการสร้างทางเลือกในการดำเนินงานใดๆ ไร้หลายๆ ทางแล้วพิจารณา ตรวจสอบ ประเมินผลทางเลือกเหล่านั้น เพื่อเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดเพียงทางเลือกเดียวเพื่อนำไปดำเนินงาน

2.4.1 การตัดสินใจอย่างมีกระบวนการ หมายถึง พฤติกรรมการ

แสดงออกของคณะกรรมการสถานักเรียนที่มีกระบวนการในการหาข้อมูลที่มีความเป็นกลาง ข้อมูลที่ได้ต้องมีความถูกต้อง และใช้กระบวนการที่เปิดเผยไม่ลำเอียง ก่อนการตัดสินใจจะต้องคำนึงถึงความขัดแย้งที่จะเกิดตามมาด้วย

2.4.2 การมีไหวพริบปฏิภาณ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออก

ของคณะกรรมการสถานักเรียนที่มีความมีปัญญาดี รู้เท่าทัน ความรอบรู้ ความฉลาดที่เกิดแต่เรียนและคิด คิดสร้างสรรค์ เป็นคนคล่องแคล่ว แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี

2.4.3 การเผชิญกับปัญหาของการเปลี่ยนแปลง หมายถึง

พฤติกรรมของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงออกถึงการกล้าเผชิญกับปัญหาในองค์กรและต้องตระหนักถึงการแก้ไขปัญหาร่วมกันตามเป้าหมาย เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงนำไปสู่การปรับปรุง ต้องมองหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อที่จะปรับปรุงองค์กร

2.5 ความเป็นพลเมืองดี หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึง

การประพฤติปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ของโรงเรียนและสังคม มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมไม่ละเมิดล่วงล้ำสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลอื่น

2.5.1 การประพฤติตนตามหน้าที่พลเมือง หมายถึง พฤติกรรม การแสดงออกของคณะกรรมการสถานักเรียนที่แสดงถึงความเป็นพลเมืองดีต้องการเป็นสมาชิกที่ดี มีจิตอาสา มีการบริการเป็นห่วงและรับผิดชอบต่อสังคม ปกป้องสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดี เช่น การเป็นแบบอย่างในการรักษา สภาพแวดล้อม การรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น

2.5.2 การมีจิตสาธารณะ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของ คณะกรรมการสถานักเรียนถึงความตระหนักรู้ว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม มีความกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อสังคม มองตนเองเชื่อมโยงกับสังคม เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นั้น เสียสละเพื่อส่วนรวมทั้งด้าน กำลังกาย กำลังทรัพย์ และกำลังสติปัญญา มีส่วนร่วมกับชุมชนโดยการบริการรับใช้สังคม ร่วมพัฒนาชุมชน ดูแลชุมชน เป็นอาสาสมัครด้วยความเสียสละและไม่หวังผลตอบแทนใดๆ

2.5.3 การมีความซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของ คณะกรรมการสถานักเรียนที่ตรงไปตรงมา จริงใจไม่คิดคดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง เปิดเผยและโปร่งใสในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งต่อองค์กรและต่อผู้อื่น

3. การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำคณะกรรมการสถานักเรียน หมายถึง กระบวนการสร้างและพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำ โดยใช้เทคนิคเดลฟายปรับปรุง จำนวน 3 รอบ โดยรอบที่ 1 เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย พร้อมคำถาม ปลายเปิด โดยสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญ รอบที่ 2 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทบทวนความคิดเห็นอีกครั้ง และรอบที่ 3 เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยเพิ่มค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่าง ควอไทล์ และตำแหน่งของคำตอบเดิม เพื่อเป็นการประเมินซ้ำ และพิจารณาว่ามีความ คิดเห็นสอดคล้องกับคนอื่นหรือไม่ พร้อมแสดงผลการตอบในกรณีที่คำตอบของตน อยู่สูงหรือต่ำกว่าค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และการวิเคราะห์ห้วงข้อประกอบ เชิงยืนยันกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสอบถามจากผู้อำนวยการ และรองผู้อำนวยการ หรือ ครู ที่ปรึกษาองค์การสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำหรับทดสอบ

ยืนยันตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำของคณะกรรมการสถานักเรียน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. คณะกรรมการสถานักเรียน หมายถึง นักเรียนที่เรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่ได้รับเลือกตั้งหรือคัดเลือกให้ทำหน้าที่ในสถานักเรียนในปีการศึกษา 2558 ประกอบไปด้วย ประธานสภา รองประธานสภา เกรียงไกร ประชาสัมพันธ์ ปฏิคม นายทะเบียน เลขานุการ และ กรรมการอื่นๆ รวมไม่เกิน 20 คน

5. องค์การสถานักเรียน หมายถึง องค์การนักเรียนที่ได้มาจากการเลือกตั้ง เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนนักเรียนในการเป็นผู้นำปฏิบัติกิจกรรมที่ส่งเสริมในด้านความเป็นประชาธิปไตยและช่วยพัฒนาโรงเรียน นักเรียน และชุมชนตามวิถีประชาธิปไตย

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี